

KÖZÉPISKOLÁINKTÓL AZ ÉRTELMISÉGIG (... ÉS ÓBECSETŐL A VAJDASÁGIG)

1. A *középiskolák* (gimnáziumok, szakiskolák) formálják a szakmai előképzítésen, illetve képesítésen kívül a *majdani értelmiség* arculatát és a 15–20 évvel későbbi nagyközönség *művelődési igényeit*. Formálják jól vagy rosszul.

Nem az óbecsei diákverseny jelentőségét kívánom taglalni, hanem annak kapcsán a Vajdaság magyar középiskolásainak, illetve a *jugoszláviai magyarság* középiskolás fiataljainak sajátos művelődési lehetőségeit és művelődési hivatottságát próbálom megvilágítani. A már hagyományossá lett óbecsei vetélkedő csak biztató *ok* és kínálkozó *alkalom*, hogy annak tükrében megvizsgáljuk néhány időszerű művelődési kérdésünket.

Nem kívánom kioktatni a középiskolásokat és pedagógusaikat a tennivalókról, sem szemrehányást tenni a Tisza menti magyartanárnak a hat év óta végzett szervező munka fogyatékoságaiért, és nem apellálok intézményeink megértésére — őáltaluk történt, ami eddig történt. Csak bekopogok egy nagyobb kerekasztal-értekezletre, s (velük is) mérlegelem: *mit kellene másképpen, hogy távolabbi célba is eljussunk*, ami pedig jó volt, az a jövőben mire lenne fölhasználható, azaz hol az út önmagunkhoz, a nagyobbik közösséghez?

A társadalmi *szükségességet* igazolja többek között az is, hogy középiskolásaink szellemi versengésének gondolata nem itt merül föl most, hanem az már bizonyos mértékben meg is valósult évekkal ezelőtt, s azóta csak lombozódik. De a társadalmi kérdések nem maguktól oldódnak meg időszerűségük esetén sem: emberi ész, munka és pénz kell rendszerint.

A *szellemi versengés* céljában is, eszközeiben is (kivéve a TV-díjakat) méltó és rokonszenves jelenség szokott lenni. De különösen az lehet, hogyha tudjuk, hogy az ilyen versenyek tartalmukban is túlmehetnek az iskolai kereten. S éppen *hészagpótló tartalmi jellegük adja meg társadalmi értéküket* két szinten is: 1) alapja mégiscsak az iskolai tanulás, tehát annak fokozására serkent; 2) a tanulók önkéntes versenyben sajátítják el és adják tovább azt is, amit a tantárgyak programozott korlátai miatt egyébként nem adhatna meg az iskola a művészeti alkotó munka első lépéseiből, kultúránk gyöngyeiből vagy bármelyik tudományágból.

2. De nézzük csak közelebbről: *mit tartalmazhatnának* az óbecseihez hasonló (és nem hasonló) középiskolás-vetélkedők, és mit eredményezhetnének?

Mindenekelőtt *többféle tárgykörű versenyre lenne szükség*; a sokoldalú kiválogatódás jobban megfelelné a diákoknak is, a társadalmi szükségleteknek is.

A tagolódás megindult. Szimpatikus a bácstopolyai gimnáziumban kezdeményezett *néprajzi vetélkedő*. Remélhetjük ugyanis, hogy a szellemi néprajz gyűjtésével, megismerésével és bemutatásával nemcsak a néprajzkutatók figyelmét hívják föl, hanem *nemesebbé válik* a középiskoláknak az a törekvése, hogy korszerűen megalapozott, egészséges műveltséget adjanak tanulóiknak. Szép lenne, ha a bácstopolyai úttörő szervezőket a kezdeti nehézségek és csalódások nem bátortalanítanák el, hanem a mozgalom továbbfejlesztésére serkentenék, miként az irodalmi vetélkedő szervezőit Óbecsén.

S miként a *Jó Pajtás* szerkesztősége az általános iskolai pedagógusok segítségével már több év óta szintén hagyományos nyelvapoló versenyt szervezett az egész jugoszláviai (anyanyelvű tagozaton tanuló) magyar diákság számára, joggal elvárhatnánk, hogy a magyar középiskolások *anyanyelvi versenyének* ügyét is fölkarolja majd valaki. (Nehéz lenne megnevezni, kire tartozik, melyik intézményünk lenne képes olyan átfogó és sokoldalúan megszervezett munka elvégzésére, mint a *Jó Pajtás* szerkesztősége. Hiszem azonban, hogy lehetőségünk megvan rá, akár a Képes Ifjúságra, akár az Új Symposionra vagy a Hídra gondolunk. Talán a Nyelvművelő Egyesület is vállalkozhatna ilyen megtisztelő feladatra, ha cselekvésre szervezettebb lenne. Mindenesetre a kérdés egyből megoldódhatna, ha a középiskolásoknak is lenne „saját” lapjuk, miként az általános iskolásoknak.)

Az ezerarcú időszerű *anyanyelvi vetélkedőket* azonban nem feltétlenül és *nem csupán nyelvi* versenyeknek kell elképzelnünk. Nem csupán szólásmegfejtéssel, szinonímagyűjtéssel, helyesírási feladatokkal, azaz nemcsak közvetlen nyelvművelő nyelvi tartalommal lehet anyanyelvapoló versenyeket szervezni. Ezt a célt nem kevésbé nemesen szolgálná egy-egy *természettudományi vetélkedő* (biológiából, fizikából, vegytanból, matematikából) — *magyar nyelven*. Vagy *történelmi-földrajzi verseny* (a tanulók anyanyelvén, természetesen). Tartalmi szempontból is lenne miért, hiszen a kötelező tananyag révén középiskolásaink jelenleg keveset kapnak a magyar történelemből.

Mielőtt az óbecsei vetélkedők eddigi programjához érnének, hadd említsem meg, hogy minél változatosabbak lennének a diákversenyek tartalomban (és akár a megrendezés helyében és idejében is!), annál *több diák képességének, érdeklődésének* felelne meg, hogy bekapcsolódjon a versenybe valamivel, valahol, a tanév alatt valamikor. És közvetlen célnak ez elég is lenne.

A célelemzés előtt még meg kell állnunk a jelenlegi „művészeti vetélkedők” programjánál. Ez tulajdonképpen irodalmi verseny (vers- és prózaírás, drámaírás, irodalmi szövegek előadása), de fokozódó mértékben teret ad a képzőművészeti és a zenei versenynek is (eredeti rajzok, szólóhangszerek kisebb zenezsámokkal).

Amit adott Óbecse (a város pénzt, megértést; a szervezők munkát, a szereplők alkotást), az jó és nem csekély. A létezést azonban *nem a megállapodottság* jellemzi tipikusan, hanem a változás, a fejlődés. Az ilyen vetélkedők programozásában is elkerülhetetlenül szükség lesz a viszonylagos teljesség felé haladni. Az szép, hogy a magyar zenével legalább itt (úgy-ahogy) megismerkedhetnek a versenyzők, de bizonyára sokan vannak, akiknek az *elméleti vetélkedés* felelne meg: a (magyar) zenetörténetből, népzeneinkből,

a (magyar) művészettörténetből. S ezek így hézagpótlóan egészítenék ki azt a műveltséget, melyet középiskolánk jelenleg adhatnak.

Egy-egy év vagy egy-egy város már pusztán a tartalmi újszerűséggel is vonzóvá tehetné a szellemi vetélkedőket. A szavalók, de a festménnyel versenyzők is *tematikai éveket* jelölhetnének ki. Jövőre pl. a másfél évszázados jubileum alkalmából időszerű lenne Petőfi-verseket szavaltatni vagy (máskor) tájverseket, csak XVI–XVIII. századbeli költeményeket, csak jugoszláviai magyar (vagy magyarra fordított szerb, albán, macedón, román) költőktől stb. S azt hiszem, a magyar zene tagolt programozásán sem megkötöttséget, hanem vonzó érdekességet látnának a szólisták (de a közönség is, melyre eleve és tervszerűen kellene számítani). Pl. szép lenne eljutni Kodály, Bartók, Hubay alkotásaitól Lisztig, Erkelig, sőt a kuruckor dallamvilágán át a négy-százéves zsolnárkönyvekig.

A versenyzők tehát egy-egy találkozóra szép ismeretanyagot gyűjthetnének össze a *magyar kultúra* olyan területéről, melyre az iskolai program jelenleg nem térhet ki sem általános fokon, sem középfokon.

3. S most vessünk egy pillantást a célkitűzésre! *Mit lehetne elérni egy általánosított középiskolás mozgalommal?* Vagy mennyiben való ez a jelenség oda, ahol ma van: szellemi létünk perifériájára?

Ha létezik a társadalmi szükségesség, akkor az *elíttség* (a néhányak művelődése) a megoldásban csak kezdetnek lehet alkalmas — a megvalósulást csak társadalmi szinten végzett, sokoldalú munkától várhatjuk.

a) Egy *általánosított* művészeti vetélkedővel pl. közvetlenül haladhatnánk afelé, hogy közösségünkben a művészet majd *fokozhassa elemi funkcióját*.

— Nemesítse az általános ízlést (nemcsak a művészekét).

— Elősegítse a szép és emberi vetületének fölismerését a műben.

— Utat nyisson ahhoz, hogy a közösség fölismerje az egyént, az egyén pedig saját helyzetét a közösségben.

b) A köznevelés egyszerű, de létjellegű, s ezért megvalósítható és megvalósítandó céljairól van szó. Mert az általánosított művészeti versenyeken nem elsősorban kellene *tehetségkutató*st végeznünk és értenünk, hanem *műveltségkutató*st: egy leendő művelt közönség útját egyengetni az egyéni érvényesülés felé. (Kiforrott, vagyis befutott művészek szokták mondani: „Hagyjuk a gyereket! Ha van tehetsége, az majd tör magának utat!” S ez így is lenne, hogyha az alapot jelentő általános műveltség megszerzéséhez is elegendő lenne a misztifikált „tehetség”).

Itt tehát „csak” erről az igényesebb általános műveltségről van szó. Elsősorban ugyanis erre hivatottak ezek a művészeti vetélkedők: hogy ezek a gyerekek majd többet értsenek meg a művészetből s a művészet által az életből (és a vetélkedő programjától függően: kultúránkból általában), és majd többet továbbítsanak belőle.

c) Konkrétan úgy értelmezhetjük az általánosítandó középiskolás mozgalmat, hogy a jugoszláviai magyarság *a legalkalmasabb időben* (serdülőkorú fiataljainkkal), *a legalkalmasabb helyen* (pedagógusok intézményesített és szakavatott vezetése alatt) harcot hirdethetne

az ízléstelenség ellen

• a magyarnótás parlag ellen

• a bólogató sznobizmus ellen

a gyökértelen álműveltség ellen
az értelmiség tudományoskodó elzárkózása ellen.

d) Tíz-tizenkét év alatt egy ilyen megmozdulással *kiegészülhetne* jövőendő értelmiségünk és művelt közönségünk középiskolai nevelése több és többféle vetélkedőn (nemcsak művészetin!) és minden szervezésre képes központban (nemcsak Óbecsén),

ahol tanulóink *versengve* gyűjtenék és mutatnák föl lecke kategórián felüli ismereteiket, képességüket,

ahol szinte *önképzéssel* csiszolnák kristállyá esztétikai szemléletüket, ízlésüket,

ahol meg is tehetnék az *első lépéseket* azok, akik már hivatásul választották a művészet vagy a tudomány valamelyik ágát.

e) Nem iskolai versenyre kívánok most toborozni egy folyóirat olvasói körében, hanem a köztudatban keresek *rezonanciát* arra a feltételezésre, hogy a szellemiekben igényesebb értelmiség megteremtéséért a középiskolákban társadalmi szinten valamit tenni kellene és tenni lehetne. *Egy többre fogékony és többre képes nemzedéket kellene kiemelni önmagunk parlagiasságából, passzivitásából, elszigeteltségéből és elzárkózottságából.*

Nem fontos rajongnunk a művészetért és a tudományért, de hinnünk szabad az általánosított tudomány és az általánosított művészet rendeltetésében. A tudományban és a művészetben erő és emberi nagyság halmozódik — s ezt *közkinccsé tenni* nemes célja lehet nemcsak a mindennapi közoktatási munkának, hanem egy-egy versenyszerű akciónak is.

f) Az igényesebb magyar *értelmiség* megteremtésének gondolata elősegítheti a magyar nyelvű *közoktatás* igényességét, az pedig visszaállíthatja, sőt újjáteremtheti a *magyarul tanulás* (és magyarul beszélés) tekintélyét. Mert kétségtelen, hogy anyanyelvű kultúránk tekintélyének és társadalmi értékének bizonyos fokú tagadása tükröződik abból, hogy a magyar diákságnak jelentős része semmilyen szinten sem tanulja anyanyelvét, s ezek jó részének szülei maguk vonják meg gyerekeiktől az anyanyelvű kultúrát. *Ma a jugoszláviai magyarság jelentős része nem lát vagy nem keres érvényesülést, perspektívát a magyar nyelvű kultúrában, egy leendő magyar értelmiségben, egy alkotmányos jog értelmében.* — Annak a nézetnek toborzok, mely ezen az állapoton változtatni akar.

4. A *gyakorlatibb versenyproblémák* kapcsán néhány olyan észrevételt említek, melyek az indításban, a szervezésben vagy az eredmények felhasználásában véleményem szerint *predesztinálónan gátolják az ilyen akciók általánosulását*. Minthogy csak óbecsei tapasztalatokról lehet szó, az ottani versenyekkel kapcsolatosak észrevételeim.

a) Az *indításban* a megvalósító tényezők *jelenlétére*, önkéntességére, sőt kezdeményezésére van szükség.

A művészeti vetélkedő előkészítése tulajdonképpen megkezdődik még az előző verseny zárónapján tartott értekezleten, de ott mégis inkább a lezajlott esemény kiértékeléséről lehet szó. Az újabb szervezés megindítása november elején van . . . Tavaly az indító megbeszélésen a cselekvő tényezők közül jelen volt a helyi magyartanár és még egy-egy magyar szakos Bács-topolyáról, Pancsováról, Zentáról és Zomborból. És nem volt ott senki Újvidékről, Szabadkáról, Magyarakanizsáról, Zrenjaninból stb. (noha, úgy tudom, hivatalosak voltak). *És nem vett részt az értekezleten egyetlen rajztanár, sem*

zenetanár (igaz, nem is voltak hivatalosak!). Szép volt, hogy az Üzenet felelős szerkesztője megjelent, de vajon csak ez a szerkesztőség hivatott érdeklődni egy ilyen művelődési akció felől? (Nemcsak formális lehetett volna a jelenléte az Új Symposion, a Képes Ifjúság, a Híd képviselőjének.) Az Oktatásfejlesztő Intézetből senki nem volt jelen. Még olyan valaki sem, aki illetékes lett volna megmondani, hogy a helyi községen kívül van-e még hivatal, intézmény, szervezet a tartományban, mely erkölcsileg és anyagilag támogatná a vállalkozást.

Az indító tényezők közül aligha hiányoztak kevésbé azok, akik eddig *soha nem is voltak hivatalosak*, akik nem közönyűk és elfoglaltságuk folytán estek kívül egy indító akción. (A művészeti vetélkedő indításán egyetlen festő, színművész, író, előadóművész nem volt jelen.)

b) Nem az értekezlet megszervezését szándékozom bírálni; a mulasztások közvetlen oka származhatott eltérő nézetekből is, de méginkább abból, hogy erre kevés ember szakított a szabad idejéből (vasárnap délelőtt volt). Mint-hogy ez tavalyelőtt is így volt, joggal mondhatjuk, hogy *az általánosulás akadályait* mégis az indításban kell keresnünk először.

Az általánosítás lényege az lenne, hogy ne rekedjenek kívül azok a jugoszláviai (verseci, kikindai, lendvai, eszéki, törökbecsei stb.) magyar anyanyelvű középiskolások, akik szeretnének részt venni a vetélkedőn, de nem is értesültek róla, nincs is, aki közvetítene és segítene nekik.

Tehát *az indítás általánosításán* azt kellene értenünk, hogy a versenyről tájékoztatjuk, annak megnyerjük, és a készülésben (legalább közvetve) segítjük azokat a magyar ajkú középiskolásokat is, akik nem anyanyelvükön végzik tanulmányaikat, akik olyan iskolában, helységben tanulnak, ahol nincs is magyar tagozat (a Muravidéktől Versecig); de mindenekelőtt a gimnáziumok és szakiskolák magyar tagozatainak nem látszólagos („képviseleti”), hanem kollektív bekapcsolódására lenne szükség.

c) Művelődési *mozgalomról* ugyanis csak akkor lehet szó, hogyha egy-egy központi versenyen (jelenleg csak az óbecsein) nem először lépnek föl a versenyzők (vagyis ha nem a központban kezdődik a verseny), hanem az ilyen találkozó már *az iskolai versenyek eredményeinek szemléje*. Ezért úgy lenne értékes egy-egy központ záróvetélkedője, ha a megelőző selejtezők és elődöntők általánosabbak lennének, hogy valóban bekapcsolódhasson még az is, akinek eleinte nincs elég bátorsága hozzá. Mert pl. a nyelvi kultúra átlagszintjének irányított változását csak attól remélhetjük, ha majd általános és több éven át tartó megmozdulásról lehet szó.

d) Minthogy anyanyelven folyó vetélkedőn jelenleg a jugoszláviai magyar középiskolásoknak csak *igen kis hányada vesz részt*, fölmerül az okkeresés szükségessége; célszerűbb azonban érzelmi ok helyett értelmi okot keresni. Célszerűbb a pedagógusok jelentős részének közönye helyett a cselekvő tényezők *érdekeltségét* vizsgálunk; másrészt célszerűbb tudatosra tennünk, hogy a reális lehetőségek (szervezés, pénzelés) korlátai *bővíthetőek*. S ebben a bővítésben csak egyik, de igen fontos tényező az indítás. Úgy is mondhatnánk: minél kevesebb olyan indító jellegű megbeszélés folyjon, ahol nincsenek jelen azok, akikről az indítást elvárjuk, s akik indítani képesek. Ezek ugyanis később nem az általuk megszavazott, szükségesnek és legcélszerűbbnek tartott tennivalót vállalják, hanem másod- vagy harmadkézből „átveszik” a kiosztott „feladat”-ot, amelyet meg fognak ismerni és valószínűsíteni, „ha lesz rá idő”.

e) Az indítás másik előfeltétele az *alkalmas központ* megválasztása. Alapítan lenne azt hinnünk, vagy „amiatt” nem cselekednünk, hogy művészeti vetélkedőt csak Óbecsén „szabad” megszervezni. Ha azonban a jelenlegi szervezők az eddigi „irodalmi alapú” művészeti vetélkedőt képesek lesznek teljesebbé tenni, és olyan mértékben „jugoszláviai”-vá, ahogyan pl. a Jó Pajtás szerkesztősége évente megszervezi (személyes kontaktussal, szervező apparátussal) százvalahány iskola diákjainak helyi és központi versenyét, akkor minőségi okból célszerűbb lenne ennek a vetélkedőnek (vagy csak az irodalminak) az utolsó fordulóját központosítani Óbecsén. A más jellegűeket pedig (a természettudományi, nyelvművelő, történelmi versenyeket) Újvidékre, Szabadkára, Zentára, Zrenjaninba, Zomborba, Pancsovára, Magyarkanizsára, Pélmonostorra stb.

A középiskolás-vetélkedőkről két dolgot lényeges lenne szem előtt tartanunk.

1) Ha egy versenyző központ nem képes *átfogni* a vállalt programot, vagy megszervezni és *egybegyűjteni* a magyar anyanyelvű középiskolásokat, akkor nemcsak jogos lenne, hanem elengedhetetlenül fontos is több központban megszervezni azt, ami jelenleg egyben összpontosul. De csak akkor. A versenyközpontok közötti versengés nagyon is egészséges lenne — csak-hogy Óbecsének egyelőre nem kell konkurrenciától tartania.

2) Az eddig kifejtett *munka* értékelésekor figyelembe kell vennünk, hogy hol és hányan végezték. A szervező tanár gyakran magára marad a szervezésben, a rendező község a költségek fedezésében . . . és a program és a terület átfogása szándékból kívánsággá csökken. De mások számára biztató is az, hogy egyetlen ember is képes lehet akcióra (diákjaival, az Ifjúsági Szervezet teljes megértésével), és hogy Óbecse hatodszor is hajlandó volt a teljes szervezési költséget vállalni (15—20 000 új dinárt). Mindkettő jelentős támogatása ifjúságunk oktatásügyének.

5. A *szervezés* követelményeinek körvonalai már megvannak az indításban. Ha az indítókat *nem a kisigényűségből táplálkozó optimizmus* hatja át, hanem a város kapuján túl terjedő látókörből akarják és képesek fölmérni feladatukat, akkor nyilvánvaló, hogy a munkához igyekeznek majd megnyerni több, szervezésre képes embernek kevésnyi idejét. De miként diákjainkat valóban vonzhatná egy-egy reneszánsz erejű iskolai (majd országos) szemle gondolata, a tanár is megtalálhatná benne érdekét. Egyéni „szakosodás”-át éppúgy, mint a tágabb értelemben vett „program”-ot.

Lényeges azonban tudnunk, hogy „távírányítás”-sal, pusztán sokszorosítványokkal a nem úttörő munkában sem lehet szervezni, buzdítani, tanácsot adni. Mert néha Óbecsétől is nagyon „messze van” az újvidéki Moša Pijade Gimnázium, a magyarkanizsai Mezőgazdasági Szakiskola, a szabadkai Tanítóképző stb. Pedig még messzebbre is el kellene jutni.

6. Végül az *eredményről* is szólnunk lehet, mert a hatéves próbálkozásnak máris van szép eredménye.

Egy-egy verseny legjobb eredményeit többféleképpen és többször föl lehetne használni: az irodalmi alkotások, festmények *megjelentetésétől* kezdve a rádión, televízión túl is van mód az „értékesítés”-re. Lehetne pl. a *magyarországi fiatalokkal* versenyre kelni ott és itthon. Lehetne körútra vinni a *vajdasági, baranyai helységekre* szavalaikat, zeneszámaikat, rajzaikat. Anyagot adhatnának egy leendő iskola-TV-nek . . . Ez a távlat magában serkentő

lehetne: bemutatásuk elismerést jelentene, de el sem kallódna a szellemi termék.

A tulajdonképpeni díjazásnak is lehetne külön funkciója: a legjobb versenyzőket (minél többet) ide nem idő Darwil karórák helyett olyan irodalmi, zenei, festészeti vagy más tárgyú kiadványokkal díjazhatnák, amelyek terjesztése iskolapótló lehetne, jutalomnak pedig vonzó: antológiákkal, albumokkal, nyelvművelő kiadványokkal, beszédművészeti, népzenei lemezekkel . . . (Az óbecsei szervezők szép példát mutattak.)

7. Ha *felelősségről* van szó, legtöbbször jogi felelősségre gondolunk. Az erkölcsi felelősséget legfeljebb a tett minőségére vonatkoztatjuk. Pedig a „nem-tett”-ből származó károk néha súlyosabbak, következményeik messzesemenőbbek. A jogilag elő nem írt cselekvés elhanyagolására gondolok.

A *nem-tett felelőssége* terheli azokat, akik pl. a nevelés posztján elmulasztják az alkalmas pillanatot a rájuk bízott sorsok gondozásában, akik az új értékek „termelés”-ében és föl kutatásában társadalmi pozíciójukból nem támogatják pl. a nevelőket (mondván, hogy „piszlicsár dolgokra időnk nem futja”).

És legkevésbé terheli a nem-tett felelőssége a *passzív diákot*, mert az még az út túlsó végén áll, s mert nem lelkesülhet olyan majdani értékekért, melyeket a felnőttek közonye takar el szeme elől.

De ez a felelősség nem feltétlenül lesz teher, s ha jól ismerjük föl, a lényegre kötelez bennünket. Pedagógiai lényegre. A tanárnak pl. *nemes privilégiuma* közelebb vinni az új nemzedéket ahhoz a művészethez, amelyben az ember az emberhez szól méltó emberként. A pedagógus privilégiuma utat nyitni, a jövő társadalomnak önmaga megismeréséhez (azokkal az alkotásokkal, melyek ide vezetnek).

8. A fejtegetés végén nem kevésbé érzékeny kérdéshez jutottam: a *pénzhez* A tárgyalt művelődési program megvalósításához nemcsak széleskörű szervező munka kellene, hanem mindazoknak a társadalmi erőknak az összpontosítása is, melyeknek ebben erkölcsi (le nem írt, és többnyire ki nem mondott) kötelezettségeik vannak.

Kezdjük a sort egyik végén! A *diák* kitől kérhet segítséget? Mivel ez nem anyagi segítség, megkaphatja a szakcsoportot vagy önképzőkört vezető tanártól (ha folyik ilyen munka az iskolában). Hogy a *szervezők* s az előkészítő *tanárok* honnan kaphatnának szakmai, és honnan pénzübeli támogatást, azt nem lényeges találgatnom: mindkettőre szükség van. Lényeges lenne seregszemlét tartani az *illetékesség* fölött a minimális esélyért legalább. Nyilván elsőnek jut eszünkbe az írószövetség, az irodalmi folyóiratok szerkesztősége, a zenei és képzőművészeti intézmények, közösségek, művésztelepek, tanügyi intézeteink, magyarságtudományi és történettudományi intézetünk, a rádióállomás stb. Ezek egy része eddig is segítette az akciót, s közvetlen (hivatásbeli) érdekük is fűződik hozzá, lehetőségük is van arra, hogy szakelődással, védnökséggel, közvetlen kapcsolattal, vagy pénzzel nyújtsanak segítséget.

Az óbecsei vállalkozás reális sikerei igazolják, hogy nem kellene tétlenül nézni: *mire nem lehet képes* egyetlen magyartanár és egy város néhány fiatalja. És a Vajdaság nem kissé illetéktelen elfogadni, hogy továbbra is Óbecse pénzelje azt, ami kezdetben sem volt csupán városi jellegű vállalkozás.

9. A magyar középiskolások művelődési mozgalmának kérdését egy fejtegetéssel meg nem lehet oldani. Ha azonban a gondolat eljut mindazokhoz, akik tehetnek valamit, akkor bizonyára az is eldől, hogy ezt kell-e tenni,

illette szükséges-e cselekedni egyáltalán. A kérdés lassan és nem könnyen megoldódik, ha képesek leszünk *megérezni az alkalmas időt*, hogy az a kis kezdeményezés immár hetedik éve szólongatja a jugoszláviai magyar fiatalokat — a város kapujából . . . Segítség kellene tehát, de nem ahhoz, hogy ők megtehessek a magukét, hanem hogy középiskolásaink ügyéből társadalmi szinten is legyen valami.

Meg kellene éreznünk az időt, hogy *mai értelmiségünk* — ha viharvert hittel önmagáért már nem is tehet sokat, ha „tűzálló” Ikarusz-szárnyait autójára ültette át, villájába falazta, vagy kártyaasztalát támasztotta meg vele —, ami maradt a szárnyalásból, azzal könnyen fölemelhetne egy új nemzedéket. *Az új értelmiség pedig nem az egyetemeken kovácsolódik, hanem a középiskolákban.* Mert ha ott ez nem történik meg, fiataljaink el sem jönnek az egyetemig. Ők már ott fogékonyak nemcsak a társadalomformáló (nem hamis) művészet lényegének megértésére, hanem a tudomány új értékeinek igénylésére is — ha értük nemcsak jogi és anyagi, hanem erkölcsi kötelességünket is megtesszük. Egyéniségük 2—3 év alatt felnötté válik, és nagyobb-részt még a pályaválasztás előtt, illetve leendő munkájuk megismerése előtt állnak: életüknek ez a szakasza a formáló, a megindító . . . mégis itt szokott megszűnni a nevelés, és marad csak (jobbik esetben) az oktatás.

Ha igaz, hogy könnyebb az ő középiskolájuk, mint a mienk volt, akkor a társadalom többet is várhat el tőlük. Félő, hogy az általunk adott könnyítéssel ennek a *többnek* a megszerzését mi csak megnehezítjük számukra.

REZIME

OD NAŠIH SREDNJIH ŠKOLA DO INTELEKTUALACA (... I OD STAROG BEČEJA DO VOJVODINE)

Povodom godišnjih smotri srednjoškolaca u Starom Bečeju autor razmatra mogućnosti srednje škole da kod učenika (budućih intelektualaca i dela aktivnog stanovništva) još u dačkom dobu razvije osećaj potrebe za sadržajnim kulturnim životom i da budu stalno podstaknuti da kultivišu sebe i onda kada nisu obuhvaćeni institucionaliziranim oblicima obrazovanja i vaspitanja.

Sumirajući dosadašnje smotre onih mađarskih učenika koji se školuju na svom maternjem jeziku, autor ukazuje na mogućnosti diversifikacije ovakvih smotri i uže konkretizacije njihovog sadržaja za određenu godinu. Na taj način ova vrsta aktivnosti učenika koja polazi od redovnog školskog rada ali predstavlja ujedno i njegovo proširenje na dobrovoljnoj osnovi, izražavajući interes i podstičući talenat učenika, mogla bi biti još efikasnija u osavremenjavanju nastavnog i vaspitnog rada u našim školama.

U pogledu smotri i umetničkih aktivnosti učenika, autor se zalaže za afirmaciju takve koncepcije smotri koja bi, pre svega, imala u vidu izražavanje, upućenost u kulturna zbivanja i opštu kulturu učenika, a za potiskivanje elemenata elitizacije smotri, odnosno, shvatanja da su smotre prilike da se na njima uočavaju izvanredni talenti, budućí kulturni stvaraoći. Na ovaj način u eri ubrzane urbanizacije pridnelo bi se borbi protiv neukusa, protiv one površnosti koju u muzici predstavlja mađarska gradska pesma, protiv nekritičnog snobizma koji sve prihvata samim tim što je novo, protiv lažne kulture bez korena i protiv ućaurivanja inteligencije u svoj uski krug pod prividom interesa za nauku. Formirajući kulturnog učenika koji već u srednjoj školi stiče naviku da proširuje svoj krug interesovanja preko onog obaveznog gradiva što škola pruža svakome, stvara se čvrsta osnova za dalji kulturni razvoj intelektualca kada on već napušta školske okvire svog uzdizanja. Jačanje ovakve aktivnosti u našim sadašnjim srednjim školama moglo bi i povratno delovati na sam nastavnovaspitni proces i na dalju afirmaciju školovanja na maternjem jeziku.

Autor, dalje, razmatra postignute rezultate i mogućnosti koje do sada nisu dovoljno korišćene na šest smotri umetničkih aktivnosti učenika srednjih škola u Starom Bečeju, analizirajući sadržaj smotri, prethodan rad u pojedinim srednjim školama, interesovanje šire kulturne javnosti, organizaciona i finansijska pitanja. Rad se završava isticanjem značajne uloge srednje škole u formiranju savremenog profila intelektualca u nas.

ZUSAMMENFASSUNG

VON UNSEREN MITTELSCHULEN BIS ZUM INTELLEKTUELLEN (... UND VON STARI BEČEJ BIS ZUR WOJWODINA)

Anlässlich des jährlichen Schülertreffens in Stari Bečej, erörtert der Verfasser die Möglichkeiten der Mittelschule, bei den Schülern (den künftigen Intellektuellen) noch während ihrer Schülerzeit, das Gefühl des Bedürfnisses nach einem inhaltsvollen kulturellen Leben zu entwickeln, damit sie ständig angeregt bleiben, sich zu kultivieren, auch dann, wenn sie nicht mehr durch institutionalisierte Bildungs- und Erziehungsformen umfassen sind.

Der Verfasser summiert die bisherigen Schülertreffen jener Schüler ungarischer Nationalität, die ihren Unterricht auf ungarischer Sprache erhalten, und verweist auf die Möglichkeiten der mannigfaltigen Gestaltung solcher Treffen und deren engere inhaltliche Konkretisierung bezüglich eines bestimmten Jahrgangs. Auf diese Weise könnte diese Art der Schüleraktivität — die auf der regulären Schularbeit basiert, jedoch diese auf freiwilliger Basis aber auch erweitert, und damit das Schülerinteresse ausdrückt und das Schülertalent anspricht — noch wirksamer in der Modernisierung der Bildungs- und Erziehungsarbeit in unseren Schulen werden.

Hinsichtlich der Schülertreffen und der künstlerischen Tätigkeiten der Schüler, befürwortet der Autor einerseits die Affirmation einer solchen Konzeption dieser Treffen, die vor allem das Kennen der kulturellen Ereignisse und der allgemeinen Kultur der Schüler berücksichtigen würde, während er sich andererseits gegen Elemente einsetzt, die diese Schülertreffen als Treffen einer Elite darstellen, also gegen die Auffassung, dass solche Treffen Gelegenheiten sind, ausserordentliche Talente, künftige Kulturschöpfer zu entdecken.

In einer Zeit der schnellen Urbanisierung würde man auf diese Weise dem Kampf gegen den Ungeschmack, gegen jene Oberflächlichkeit beitragen, die in der Musik durch das ungarische städtische Lied vertreten ist, gegen den unkritischen Snobismus, der alles akzeptiert, schon damit das es neu ist, gegen die falsche Kultur ohne Wurzeln, und gegen die Insichschliessung der Intelligenz unter dem Schein der Interessiertheit für die Wissenschaft. Eine feste Grundlage zur weiteren kulturellen Entwicklung des Intellektuellen nach dem Verlassen des Schulrahmens seiner Ausbildung wird dadurch geschaffen, dass die Schule einen gebildeten Schüler heranzieht, der schon in der Mittelschule die Gewohnheit erwirbt, seinen Interessenkreis über das Pflichtpensum zu erweitern, das von der Schule jedem geboten wird. Die Förderung solcher Tätigkeiten in unseren heutigen Mittelschulen könnte rückwirkend auch selbst den Bildungs- und Erziehungsprozess, sowie die weitere Bestätigung der Ausbildung auf der Muttersprache beeinflussen.

Der Verfasser erörtert weiterhin die erzielten Ergebnisse und Möglichkeiten, die bisher auf den sechs Schülertreffen in Stari Bečej unzureichend genutzt wurden. Dabei analysiert er den Inhalt dieser Treffen, die vorgetane Arbeit in den Mittelschulen, das Interesse der breiteren kulturellen Öffentlichkeit, Organisations- und Geldfragen. In seiner Schlussbetrachtung betont der Verfasser die Rolle der Mittelschule für die Gestaltung des zeitgenössischen Profils eines Intellektuellen bei uns.